

Hovedinngangen

Sørlandets herskapelige prestegård

Helt siden dikter og prestekone Gustava Kielland levde på Lyngdal prestegård, har hennes sang «**O, jul med din glede**» fått barn til å klappe begeistret i hendene rundt juletreet.

Gustava Kielland

TEKST: SIGRUNN BERDAL

Kulturhistoriker som har skrevet flere lokalhistoriske bøker og artikler. Tilknyttet Opplysningsvesenets fond hvor hun arbeider med informasjon, arkiv og historiske kilder.

FOTO: JIRI HAVRAN

LYNGDAL, VEST-AGDER

I det sørligste av Sørlandet ligger den unike prestegården hvor hun bodde. Lyngdal prestegård gemmer på minner om juletradisjoner og foreningsliv. I tillegg er bygningene tegnet av slottets arkitekt, Linstow.

- Jeg tror at juletradisjoner tidlig slo rot her i dalen, sier Ragnhild Synnøve Lied, sogneprest i Lyngdal.

FAKTA

- Opplysningsvesenets fond er Nord-Europas største eier av fredet trehusbebyggelse.
- Fondet eier ca. 430 presteboliger, hvorav 105 er fredet. Anlegget er bygget etter.
- 35 prestegårder drives aktivt av forpakter, mens et stort antall er jordleiebruk.
- Det er en viktig oppgave for OvF å holde boliger for prester i Den norske kirke som har boplikt.

Lyngdal prestegård

Tre firedeler av dagens beboere. Legg merke til inngangsdøra – den er godt bevart, jf. det gamle bildet til høyre. FOTO: SIGRUN BERDAL

Gammel barneseng

For vi vet at prestegården tidlig ble kjent med nyheter fra utlandet. I 2009 flyttet hun inn i gården med mann og barn og ble historisk; Lyngdals første kvinnelige sogneprest. Med jobben fulgte bolig. Ingen hvilken som helst. Den hesteskoformete prestegården ved Lyngdal kirke var kjent som hjemmet til sogneprest Gabriel Kielland og hans allsidige og kunstneriske kone Gustava. Rundt 1840 startet hun opp den første misjonsforening for kvinner i prestegården. Foreninger forplantet seg raskt over hele landet. Misjonsforeninger som ga kvinner et fellesskap utenom arbeidet, og som utvidet deres horisonter. Til tross for stor barneflokk hadde Gustava

overskudd til både diktning, tegning og oversettelsesarbeid. Alt var det kvalitet over. Ektefellen Gabriel stiftet avholdsforeninger og jobbet aktivt for å redusere brennevinsdrikkingen i prestegjeldet. Med den betydning dette hadde for dalen, og de ringvirkningene som ble skapt i etterkant, er det ikke rart at lyngdøler er stolt av prestegården sin. Dagens prestepar føler seg privilegerte. - Vi er antagelig den trettende prestefamilien som bor her etter Gabriel og Gustava. Familien fikk ni barn, hvorav åtte ble voksne. De hadde sin barne- og ungdomstid i Lyngdal. - Våre to smågutter har litt av et hus å boltre seg på når de blir større, smiler Sverre, som også er

presteutdannet. - En ekstra romfølelse gir det at huset er tegnet av Hans Ditlef Frantz Linstow – ti år etter at han tegnet Slottet i Oslo.

STANDARD PLANLØSNINGER FOR LANDETS PRESTEGÅRDER

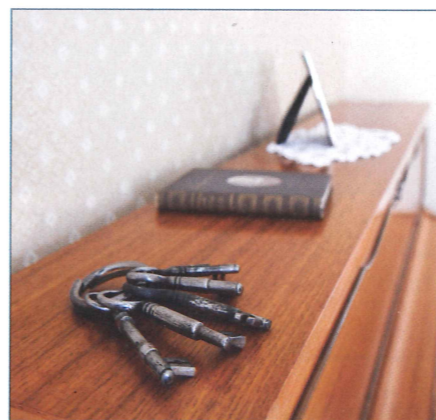
Det er høyt under taket i prestegården. Sammen studerer vi typetegningene til nettopp slottsarkitekt Linstow og landbruksingeniør Sverdrup. Malene disse herrerne utarbeidet, var ferdig i 1835. De var bestilt fra Kirkedepartementet, med en intensjon om å forbedre og forskjønne landets prestegårder. Man ønsket en mer helhetlig prestegårdsbebyggelse. Lyngdal er i ettertid blitt mønster-

En staselig etasjeovn inngår i miljøet

Fra loftet

Nøkler må til på en gammel prestegård...

eksemplet som trekkes fram. En vakker, fredet hovedbygning med halvvalmet tak og to sammenhengende fløybygninger – østfløyen for tjenerskap, vestfløyen for vogner, ved og utedo. Linstow tegnet også fløyer til Slottet, men der ble de aldri oppført. Prestegården har sine funksjoner

Interørdetalj – messinghåndtak på dør

og rom så tett gruppert rundt en gårds plass at det dannes et nesten lukket gårdstun. Jordbruksreformator Jacob Sverdrup ønsket flest mulig hus under samme tak. Det ville gi god kommunikasjon mellom husene på tunet og gjøre alt arbeid lettere. Det foregangsrike Kiellandparet tok opp lån, og Gabriel som byggherre gjorde noen endringer. Bygdas håndverkere ble satt på oppgaven.

ROMFØLELSE

Vi går fra rom til rom og snakker om fortid og nåtid. Store dører med speilprofiler åpnes, nesten som på Slottet. - Vi opplever at det sitter mye godt i veggene her, sier Sverre. Huset er stort, men fredfylt. Gangen er gjennomgående. Tegningen stemmer med terrenget. Vi går inn i havestuen og ser ut av huset på den andre siden. Ragnhild forteller at i havestuen er taket faktisk trukket ned. Det har skjedd etter Kiellands tid. Gustava har skildret rommet slik «- - der i den mørke havestue ventet barna på at fløidørene inn til storstuen skulle åpnes - - juletreet vel besat med

hjemmestøbte lys, grener strødd med evighetsblomster fra haven og pynt med epler i silkebånd, rosiner på tråd og mandler i papirnet.» I sin memoarbok *Erindringer* fra mitt liv forteller Gustava om stemninger og juletradisjoner så man kjenner lukten av grantre.

Sverre og Ragnhild fyller ikke opp alle ti værelsene i første etasje på samme måte som familien Kielland gjorde. Det egne rullekammeret for å stryke og brette tøy ser vi ikke spor etter. I stuen er det flatskjerm og stereoanlegg, på kjøkkenet er det oppvaskmaskin, kaffemaskin, kjøleskap og komfyr. Bryggerhuset er blitt oppgradert til forpakterens kjøkken. Prestens kontor er blitt vaskerom. - Finnes det et fellestrekk til Kiellands tid må det være at huset er kaldt om vinteren, og det er mye å varme opp, sier Ragnhild Synnøve. Den fredete prestegården er blitt kostet på, oppgradert, restaurert og modernisert av Opplysningsvesenets fond flere ganger. Og presteparet er godt fornøyd med eierne. Før jul ble det lagt inn jordvarme. I kulturminneåret 2009 holdt prestegården åpne dører for lokalbefolkningen. Da ble det omvisninger både i stuer og på loft. I forbindelse med at nytt kirkesenter skal bygges, ble det i vår loddet ut en middag for 12 i havestuen. Tre retter ble servert i det herskkelige rommet. - En kokk braste på kjøkkenet, og vi hjalp til med serveringen, forteller Ragnhild. Middagen vil vi gjenta til våren, ja, ha som tradisjon til vi får finansiert kirkesenteret, avslutter hun.

Et ekorn kommer hoppende over gårdsplassen da vi skal dra, kanskje for at vi må huske sangen: «*Liden ekorn sad* - -», forfattet av Gustava på prestegården en vinterdag i 1848.

FAKTA

- Opplysningsvesenets fond eier Lyngdal prestegård
- Anlegget er fredet, hovedbygningen reist i 1838, øst- og vestfløyen i 1840
- Anlegget er bygget etter den sverdrup-linstowske normalplan fra 1835. Lyngdal prestegård er på totalt 400 mål, derav 200 mål innmark.
- Ingen andre prestegårder i Vest-Agder enn Lyngdal kan skilte med egen forpakter. Jarl Solås er tredje generasjon av forpaktere.
- Han har 23 melkekyr, en del ungdyr og 20–30 sauer.
- Helt fram til 1986 leverte gården melk til presten. Før krigen var det skikk å levere 8 liter melk hver dag. Før jul skulle presten ha ti favner ved.
- Tidlig på 1800-tallet var prestene på gården driftige bønder. Men å stå for driften av bygdas største gårdsbruk og i tillegg skjønne sitt embete ble i meste lag for sogneprestene. Så med den nye prestegården bygd av Kielland, ble det også fast forpakter.